

Nr 269.

Av herr förste vice talmannen **Carlström m. fl.**, *angående en allmän sänkning av skattetrycket för alla grupper av skattebetalare m. m.*

Två världskrig ha under de senaste decennierna medfört en mycket hård skärpning av skattetrycket. Medan skattehöjningarna till stor del tillkommit med hänsyn till krigens finansiella påfrestningar, ha de sedan till större delen blivit bestående under fredstid för att finansiera dels räntorna på starkt ökade statsskulder och andra med krigets efterverkningar förenade utgifter, dels en betydande utvidgning av det allmännas verksamhet på socialpolitikens, försvarets och andra områden. I vilken mån en sådan oerhörd skärpning av skattetrycket kan äga bestånd under längre tid utan att allvarliga skadeverkningar för samhällsekonomin uppkomma och hur omfattande sådana skadeverkningar kunna väntas bli med olika slag av skattesystem, tillhör de svåraste av alla ekonomiska politiska spörsmål. Man kan säga att den nuvarande skattepolitiken i de f. d. krigförande länderna liksom i vårt eget land har karaktären av ett experiment. Den utgör nämligen ett försök att för allmänna ändamål reservera en mycket större del av nationalinkomsten än man tidigare trodde möjligt i ett icke kommunistiskt samhälle och att i samma mån inskränka den del av inkomsterna, som står till individernas fria förfogande. Höjningen av skattetrycket sammanhänger i främsta rummet med den omfattande utvidgningen av den allmänna sektorn i samhällslivet. Den särskilda skärpningen i beskattningen på medelstora och större inkomster, förmögenheter och arv är i första hand uttryck för en önskan att ta hänsyn till skattebetalarnas olika bärkraft. I ett samhälle, som söker med socialpolitiska åtgärder förbättra de ekonomiskt svagaste gruppernas inkomstläge, kan detta motiv emellertid ej skiljas från önskan att åstadkomma en mindre ojämnhet i inkomstfördelningen än den som utmärkte samhällslivet för några årtionden sedan. För den socialliberala åskådning, som vi företräda, stå dessa strävanden att steg för steg åstadkomma en omdaning av samhällslivet från de former detta hade i början av innevarande århundrade till ur social synpunkt mera tillfredsställande förhållanden som alltigenom berättigade. Men den frågan uppkommer, hur långt det är möjligt att gå i fråga om det allmänna skattetrycket och beskattningen på inkomster och förmögenheter av vissa slag utan att verkningarna därav på produktion och sparande bli sådana att resultatet icke ur allmänna synpunkter kan anses försvarligt. Just för dem som önska en så fast förankring hos folket som möjligt av samhällets sociala omvårdnad framstår det som önskvärt, att beskattningen icke drives så långt,

att en känsla av avoghet mot de sociala och övriga offentliga utgifterna växer fram. Även ur inkomstfördelningssynpunkt finns det uppenbarligen gränser för beskattningen, som inte böra överskridas. En beskattning, som minskar inkomster och sparande hos de mera välsituerade men åstadkommer sådana verkningar på näringslivet, att de breda lagren icke få sitt läge förbättrat utan tvärtom på lång sikt försämrat, kan ej anses motiverad med hänsyn till önskemålet av en jämnare inkomstfördelning. Föreställningen att ju högre skatter, som läggas på de medelstora och större inkomsterna, förmögenheterna och arven, dess mindre skatter behöva läggas på de övriga är uppenbarligen, sedan vissa gränser passerats, helt oriktig. Det förhåller sig inte på det sättet, att oberoende av skattepolitiken en viss kaka finnes att dela och att denna kakas storlek inte påverkas av de skattepolitiska fördelningsåtgärderna. Tvärtom är det uppenbart, att en oklok skattepolitik kan åstadkomma menliga verkningar på produktionen och sålunda leda till att en mindre kaka står till förfogande i framtiden än eljest skulle varit fallet. I den skattepolitiska diskussionen försummas understundom denna viktiga synpunkt. Tiden synes nu vara inne för en mera nyanserad skattepolitisk diskussion, som till fullo beaktar att inte allt som skadar en part är till nytta för en annan part, eftersom det kan vara till men för helheten.

Den uppfattningen har på senaste tiden vunnit alltmera spridning i vårt land, att det nuvarande skattetrycket såväl på de breda lagren som på de mera välsituerade folkgrupperna är ur här anförda synpunkter alltför hårt. Man synes ha anledning räkna med att även personer med ungefär samma inkomstställning som den för industriarbetare vanliga ej sällan påverkas av nuvarande skatteavdrag för inkomstökningen, den s. k. marginalskatten, så att de bli obenägna för ökade ansträngningar även under sådana förhållanden, där en icke oväsentlig ökning av produktionen skulle kunna åstadkommas och samtidigt vederbörande själva — ifall skatteavdraget vore mindre — skulle anse det vara en fördel att prestera det ifrågavarande arbetet. Alldeles på samma sätt tycks det förhålla sig med en hel del människor inom de s. k. fria yrkena med högre utbildning. Sannolikt gör sig denna tendens i någon mån gällande inom alla folkgrupper. Sådana företeelser äro naturligtvis beklagliga inte minst i nuvarande läge, där brist råder på specialutbildad arbetskraft, och man måste räkna med att fortsatt knapphet därpå blir bestående under lång tid framåt. Under sådana förhållanden vore det snarare önskvärt, att det allmänna sökte stimulera till så stora arbetsprestationer som möjligt, så länge dessa icke inverka menligt på vederbörandes hälsotillstånd.

Liksom beträffande arbetsprestationerna förefaller det sannolikt, att nuvarande skattesystem verkar i icke ringa grad återhållande på den viktiga ekonomiska prestation, som det enskilda sparandet utgör. Det har även påpekats och förmodligen med rätta, att den nuvarande företagsbeskattningen i någon mån avtrubbar känslan för nödvändigheten av den största

ekonomisering i fråga om reparationer, representation och dylikt. Dessutom är det tyvärr ofrånkomligt, att med skattesatser av nuvarande höjd stor uppmärksamhet ägnas åt ett sådant tillrättaläggande av företagens transaktioner, att icke den beskattningsbara inkomsten blir högre än den med iakttagande av lagens föreskrifter behöver bli. Det s. k. skattetänkandet tar i anspråk icke så litet av relativt kvalificerad arbetskraft, som skulle kunna användas på ett mera produktivt sätt. Det förefaller också mycket troligt att skatterna verka återhållande på vissa slag av värdefulla ekonomiska initiativ.

Med hänvisning till det ovan anförda vilja vi hävda, att det rådande skattestryckets tillbakahållande inflytande på de produktiva insatserna i nuvarande ekonomiska läge är en ytterst allvarlig sak. Vi äro övertygade om att en höjd produktivitet och ett ökat enskilt sparande äro mycket viktiga förutsättningar för att det svenska folkhushållet skall kunna frigöra sig från nuvarande kristillstånd. Endast därigenom synes oss en mera naturlig, mindre restriktionsbetonad balans än den regeringen i första rummet inriktar sin politik på att uppnå kunna åstadkommas. Vi anse därför angeläget, att man snarast möjligt genomför en allmän sänkning särskilt av inkomstbeskattningen, så att alla skattebetalare ges en känsla av att statsmakterna allvarligt sträva efter att steg för steg lätta skattebördan och äro villiga att göra en början utan dröjsmål. Den stimulerande effekten därav på arbetsvilja och sparlust och den gynnsamma verkan därav ur balanssynpunkt böra ej underskattas. Vi mena sålunda att, om ej helt oförutsedda händelser inträffa, en sänkning av inkomstbeskattningen bör kunna beslutas av årets riksdag att gälla från och med år 1950. Vi avse att, när riksdagen har att behandla frågan om skattesatsens höjd, framlägga förslag om en sådan sänkning av densamma.

Det kan då av uppenbara skäl endast bli fråga om en preliminär skattereduktion av ej alltför genomgripande slag. Frågan hur skattesatserna böra avvägas och olika slag av skatter kombineras bör enligt vår mening upptagas till en närmare och noggrann utredning med särskild hänsyn till skattepolitikens verkan på de produktiva insatserna, sådan den framträder i ljuset av hittillsvarande erfarenheter.

Den tidrymd, som förflutit sedan den senaste svenska skattereformen, är visserligen mycket kort och lämnar endast ett begränsat erfarenhetsmaterial. Men i åtskilliga och väsentliga avseenden synas dock de ekonomiska och psykologiska verkningarna nu kunna i så hög grad fastställas, att ett närmare studium blivit möjligt. Vi vilja emellertid bestämt understryka, att vi inte förorda någon allmän utredning av skattesystemets verkningar i alla tänkbara avseenden. För att ett någorlunda snabbt resultat skall kunna vinnas, gäller det tvärtom att inrikta utredningen på sådana speciella punkter, där man kan ha anledning att vänta praktiska resultat. Till viss del torde det vara lämpligt, att utredningen lägges i händerna på opolitiska experter. Detta är t. ex. lämpligt vid utredningen av den viktiga frågan,

vilken roll olika slag av ekonomiska stimulanser spela för olika slag av människor och företag med hänsyn till deras villighet att prestera arbete, initiativ och sparande. En undersökning, som bland annat måste arbeta med ett omfattande enquêtematerial, skulle kunna kasta åtskilligt ljus över detta spörsmål och därmed över frågan om skattetryckets verkningar, sedan allmänheten nu haft någon erfarenhet av det svenska skattesystemet och genom källskattemetoden blivit klarare medveten om de faktiska skatteförhållandena.

Särskild uppmärksamhet bör ägnas frågan om eventuella skattelättnader för att uppmuntra till sparande. Hittills har detta spörsmål behandlats utan samband med frågan om en önskvärd allmän skattesänkning. Man har därför analyserat de olika förslagen ur den i och för sig naturliga synpunkten, vilken belastning för de offentliga finanserna som en sådan skattelättnad skulle medföra för att en viss ökning av sparandet skulle kunna förväntas. Det har då visat sig att sannolikt en relativt stor uppoffring av offentliga medel till fördel för skattebetalarna skulle bli nödvändig för att åstadkomma en viss ökning av sparandet. Detta har naturligtvis framkallat en viss betänksamhet. Om emellertid under alla omständigheter en sänkning av skattetrycket anses motiverad, ter sig problemet något annorlunda. Det kan nämligen då icke anses omotiverat att en relativt stor del av skattetryckets minskning kommer spararna till godo. Fler-talet s. k. småsparare och många av de övriga ha gjort stora förluster på det senaste årtiondets inflation. Detta gäller innehavare av obligationer, in-teckningar och andra fordringar samt personer med sparmedel insatta på sparräkningar i bankerna. En viss lättnad i skattetrycket för dessa grupper, som samtidigt hade den egenskapen att uppmuntra sparandet, förefaller väl motiverad. Det förslag som framlagts av 1944 års skatteutredning synes alltså böra ägnas all uppmärksamhet.

Utredningen bör leda fram till bestämt utformade riktlinjer för en successiv reduktion av skattetrycket. Att åstadkomma detta betrakta vi som *ett viktigt mål för samhällets ekonomiska politik under de närmaste åren*. En sänkning av den socialpolitiska standard, som uppnåtts under efterkrigstiden, får emellertid ej ske, och en del viktiga behov, t. ex. på undervisningens område, måste tillgodoses. Frågan blir då hur täckning skall kunna vinnas för de erforderliga statsutgifterna, eftersom de gynnsamma verkningarna på näringslivet av en skattesänkning till en del framträda först så småningom.

Vid övervägande av detta spörsmål bör man — utöver vad vi härovan anfört — beakta att den normalt skeende stegringen av produktionen, som naturligtvis kan avbrytas av krig och andra olyckor, sannolikt kommer att medföra en låt vara ojämnt förlöpande stegring av nationalinkomsten. Därmed följer då i och för sig en tendens till stegrade skatteintäkter. En inkomststegring av samma hastighet som före kriget skulle öka nationalinkomsten med cirka en halv miljard årligen samt skatteinkomsterna för stat

och kommun med $1/4$ — $1/3$ därav. Utsiktarna till en så snabb stegring i framtiden undandraga sig för närvarande ett bestämt omdöme. Om man emellertid vågar räkna med en viss fortgående produktionsökning och om återhållsamhet iakttages med nya statsutgifter liksom i fråga om kommunala utgifter, så vinnes därigenom ett visst utrymme för en sänkning av skattesatserna. I övrigt blir den hastighet, med vilken olika slag av skattereduktioner och olika långtgående sådana kunna genomföras, beroende på utredningens resultat rörande sambandet mellan skatter och produktiva insatser. Det är ju en ökning av de senare, som genom att leda till en ökad tillväxt i nationalinkomsten skall ge underlag för skattesänkningarna.

I den mån det allmänna — till följd av den ekonomiska utvecklingen och en skattereduktions stimulerande inflytande — med lägre skattesatser erhåller lika höga eller högre skatteinkomster i förhållande till utgifterna, uppkommer intet problem ur den s. k. samhällsekonomiska balansens synpunkt. Ej heller blir detta fallet, i den mån en nedgång av skatteintäkterna och därmed en minskning av budgetöverskott och tvångssparande går hand i hand med en genom skattesänkningen framkallad ökning av det enskilda sparandet. En sådan utveckling bör enligt vår mening eftersträvas.

Som ovan påpekats avse vi att i anslutning till Kungl. Maj:ts proposition rörande fastställande av skatteprocenten för nästkommande år föreslå en reduktion av beskattningen. I avvaktan på denna propositions framläggande hemställa vi,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t

dels uttala att den offentliga hushållningen under de närmaste åren bör utmärkas av en strävan att åstadkomma en allmän sänkning av skattetrycket för alla grupper av skattebetalare men utan sådana åtgärder att den under senare år uppnådda socialpolitiska standarden beskäres,

dels anhålla om en skyndsam utredning rörande olika skatters och skattekombinationers verkningar på de viktigaste slagen av produktiva insatser och därmed på nationalinkomstens utveckling samt rörande möjligheterna att genom en reduktion och omläggning av beskattningen åstadkomma sådana nationalekonomiskt gynnsamma verkningar, som steg för steg kunna möjliggöra en fortsatt sänkning av skattetrycket.

Stockholm den 23 januari 1949.

Oscar Carlström.

Bertil Ohlin.

O. E. Sandberg.

Wald. Svensson.

O. Malmborg
i Skövde.

Per A. Johnsson
i Kastanjegården.

Bertil von Friesen.